

Наталія Гриньова

викладач кафедри психології

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ПСИХОАНАЛІТИЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МАЛЮНКУ

Метод психоаналізу комплексу тематичних малюнків, який розроблений професором, доктором психологічних наук НАПН України Т.С. Яценко, є проєктивною, графічною методикою, оскільки передбачає створення малюнку тематичного й вільного характеру. Даний метод базується на психодинамічному підході до пізнання психіки автора малюнків, в основі якого лежить розуміння динаміки цілісної психіки, в цілісності взаємозв'язків свідомого і несвідомого.

Комплекс тематичних малюнків складається із 41 теми, які торкаються різних сторін життя суб'єкта: хвилюючих емоційних переживань, інтимних стосунків, пережитих травм дитинства, мрій, планів на майбутнє, ставлення до близьких людей, професійної діяльності і т.п. Психодинамічний підхід, направлений на дослідження феномену цілісності психіки, базується на процесуальній діагностиці та глибинно-психологічній корекції, в основі яких лежить діалогічна взаємодія психолога з суб'єктом [3].

Інструкція до виконання психомалюнків спрямована на актуалізацію спонтанності та невимушеності під час малювання, й в процесі діалогічної взаємодії психолога з автором комплексу малюнків. Т.С. Яценко стверджує: «Кількість малюнків дозволяє побачити схожість між окремими елементами з метою проведення аналогій та бачення цілісної образної картини індивідуально-психологічної історії життя суб'єкта, допомагає пізнати такі внутрішні механізми психіки й тенденції його поведінки, які зумовлюються логікою несвідомого, що не розкривається із змістом кожного зокрема малюнка» [2, с. 43].

Теми малюнку актуалізують емоційні аспекти минулого та теперішнього сутнісного для їх автора. Визначена тема малюнку викликає проєкцію несвідомих потягів, бажань, переживань, що втілюються у певному образі, символі малюнку. Т.С. Яценко наголошує: «Малюнок є своєрідним актом комунікації і передбачає можливість виражати і передавати індивідуальний зміст в образній символічній формі. В малюнку представлена індивідуальна інтерпретація певної події чи переживання, зображення якої приносить полегшення для автора, тому малюнок ще й здійснює терапевтичну функцію. Малюнок, здатний глибинно виражати психологічний зміст, адекватний психіці суб'єкта, й одночасно забезпечувати його захищеність» [1, с.154].

Методика цілісного психоаналізу комплексу тематичних малюнків забезпечує психокорекційний ефект, оскільки дозволяє проникати в глибинні аспекти та об'єктивувати внутрішні суперечності психіки суб'єкта, виявляти індивідуально-неповторну логіку несвідомого.

Психоаналіз комплексу тематичних малюнків - когнітивна методика, що виконується з дотриманням вимог позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції на вищому рівні психічного розвитку суб'єкта. Позитивна дезінтеграція, у психодинамічній теорії, означає позитивний процес розвитку, перехідний на шляху до становлення більш високого рівня психічних можливостей людини – вторинної інтеграції [4]. Процесу аналізу притаманна індивідуальна неповторність, яка породжується неповторністю особистісної проблематики суб'єкта.

Психоаналітична інтерпретація символів забезпечує глибинно-психологічну корекцію суб'єкта, оскільки здійснюється у психокорекційному діалозі психолога та автора малюнку. Психокорекційний вплив діалогічної взаємодії спрямований на гармонізацію свідомої і несвідомої сфер психіки суб'єкта, та спрямований на надання допомоги суб'єкту у вирішенні його особистісної проблеми. Т.С. Яценко вказує, що: «Адекватна інтерпретація смислу тематичних психомалюнків передбачає розуміння «техніки»

представлення в них глибинно-психологічного змісту. Професійна інтерпретація малюнків інтегрує явний і прихований смисл символів» [1, с. 34].

В процесі психоаналітичної інтерпретації образів малюнків, на основі діалогічної взаємодії з автором малюнку, психолог розкриває суб'єктивне сприйняття автором значення та зміст символів.

Психоаналітична інтерпретація малюнків ґрунтується на процесуальній діагностиці, здійснюється психологом на основі знань архетипів, функціональних тенденцій несвідомого та у діалозі з автором комплексу малюнків. Психокорекційний діалог пов'язаний із процесуальною діагностикою, яка означає здатність психолога розпізнавати в процесі групової корекції індивідуально-психологічні риси особистості, злиття в практиці психодіагностичного та психокорекційного процесів [3].

Процесуальній психодіагностиці притаманна неповторність конкретно-семантичного аспекту, який пов'язаний з неповторністю та своєрідністю особистісних проблем протагоніста. Т.С. Яценко вказує, що особливості процесуальної психодіагностики залежать від ступеня ригідності «захисних» тенденцій індивіда, від його психологічної готовності до навчання й мотиваційної сили та орієнтація на самозміни, на оновлення свого способу життя, бачення довколишнього світу [2, с. 25].

Процесуальна психодіагностика будується на максимальному наближенні до внутрішньої феноменології суб'єкта, до його бачення себе й оточуючих, до його розуміння проблеми, несвідомих передумов труднощів спілкування. За допомогою психодинамічної інтерпретації малюнків, яка передбачає інтелектуалізацію зображень самим автором, можемо виявити логічну впорядкованість поведінкового матеріалу. Т.С. Яценко стверджує: «Процесуальна діагностика та корекція враховують динамічні характеристики психіки, внаслідок чого психолог має змогу визначати динаміку діалогу адекватно пізнанню феномена психіки протагоніста. При цьому попередній комунікат зумовлює наступний крок у просуванні разом із протагоністом до глибинного пізнання індивідуально-неповторної психіки» [2, с. 202].

Діалогічна взаємодія є невід'ємною складовою глибинно-психологічного пізнання, спирається на логічну вірогідність поведінкового матеріалу. Т.С. Яценко наголошує на наявності взаємних переходів від мови прогнозів (на основі висловлювань суб'єкта чи його продуктів діяльності) до їх підтвердження наступною його активністю в діалогічній взаємодії, які виявилися істинними [3, с. 31].

Велику роль у веденні діалогу відіграють запитання, які каталізують розгорнуту бесіду, структурують розповідь. Запитання повинні бути не жорстко формалізованими, а максимально наближеними до індивідуальної неповторності психіки суб'єкта. Інтерпретацію психолог використовує лише тоді, коли в процесі діалогу виокремлено достатню для висновків кількість доказового матеріалу. У ході діалогу відбувається діагностування глибинних передумов особистісної проблематики суб'єкта й сприяння усвідомленню протагоністом власного деструктивного внеску в стосунки зі значимими людьми [4].

Під час проведення аналізу комплексу психомалюнків, роль психокорекційного діалогу полягає в об'єктивуванні фіксацій, які представлені в графічних образах малюнків. Інструкція до виконання психомалюнків спрямована на актуалізацію спонтанності та невимушеності малювання, а в процесі діалогічної взаємодії психолога з автором комплексу малюнків відбувається актуалізація спонтанної саморефлексії.

Психолог спирається на спонтанно-емоційну каталізацію саморефлексії. Цьому сприяють механізми символізації. В діалогічному процесі важливо діагностувати соціально-психологічні викривлення, що обумовлюють деструктивні тенденції поведінки, психологічні «зони ризику» в стосунках зі значимими людьми. Шляхом вербалізації авторської візуальної продукції відбувається каталізація логічних зв'язків між усвідомлюваною частиною проблеми і неусвідомлюваними її детермінантами. Психолог шляхом діалогу виявляє індивідуальну неповторність психіки автора малюнків та глибинні витoki його особистісної проблематики, яка породжена едіпальною

залежністю, окреслюються також шляхи її розв'язання [4]. Багатолітній досвід успішного проведення психоаналізу комплексу тематичних малюнків дає підстави стверджувати, що малюнки експліцитно виражають логічну впорядкованість несвідомого, яку можливо пізнавати лише у діалозі з автором, на основі процесуальної діагностики.

Список використаних джерел:

1. Яценко Т. С. Психоаналитическая интерпретация комплекса тематических психорисунков (глубиннопсихологический аспект) / Т. Яценко, Я. Кмит, Л. Мошенская. – М. : СИП РИА, 2000. – 192 с.
2. Яценко Т. С. Малюнок у психокорекційній роботі психолога-практика (на матеріалі психоаналізу комплексу тематичних малюнків) / Т. Яценко, М. Чобітько, Т. Доцевич. – Черкаси : «Брама», видавець Вовчок О. Ю., - 2003. – 216 с.
3. Яценко Т.С. Діагностико-корекційні особливості глибинно-психологічної практики / Т. С. Яценко. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, Серія 12. Психологічні науки: Зб. Наукових праць. – К.:НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. - № 29 (53). – С. 30 – 35.
4. Яценко Т.С. Психоаналитический подход к интерпретации тематических рисунков / Т. Яценко // Гуманитарные науки. – 2001. – №2. - С. 72- 86.